

AUSTRA
OZOLIŅA

LAI TOP!

Dvēseles likteņi starp vakara un
rīta zvaigzņi

NOTTURNO

I CĒLIENĀ

*Tev jaunā dvēs'le —
loka vilcējs jaunais*

Darbojas:

Maestro, tēlnieks
Viņa skolnieks Mario
I skolnieks
II skolnieks
III skolnieks
Viņa strādnieks Anzio
I strādnieks
II strādnieks
Luidži atraitne
Viņas bērni:
Gaetano
Pia
Antīkas skulptūras:
Loka vilcējs
Brīve
Daile

Cīņa
Akas balss
Pārvaldnieks, nākamais uzurpators
Monsignore, augsts garīdznieks
Diplomatico, augsts valstsvīrs
Poeta, filozofs dzejnieks
Zelta jaunatne:
I jauneklis — kauslis
II jauneklis — kauslis
III jauneklis — kauslis
Ubagi: I, II, III, IV, V
Naktssargs
I galminieks
II galminieks
Sirmgalvis, vīrs, puika un bērni
I un II izpūļa
Āmura nesējs
Vanagu plāvējs

Cipresēm ietverta pakalne, ar izredzi uz dienvidniecisku pilsētu. Vidū brīvības piemineklis, trīs sieviešu tēli: Brīvība, Cīņa, Daile. Ap pieminekli stalažas ar aizklāju.

Saules riets.

Tēlnieka skolnieki un strādnieki beidz rīkoties ap stalažām, pamēģina, vai var aizklāju aiz pavadā savilkt. Tēlnieks sēd uz tuvējā sola, seko skolnieku rīcībai, bet kā domās nogrimis.

I skolnieks

Maestro, — gatavs viss, ... vai nevilkt ciet?

Tēlnieks pieceldamies un lēni tuvodamies piemineklim

Lai paliek vēl kā glāstā aizskar ar roku tēlu, tad redzēdams sarkano atblāzmu uz rokas

Cik sārti riet ...

Skolnieks Mario

Mirdz marmors dzīvībkairs.

Tēlnieks kā vieglā glāstā kavēdamies, kā nevarēdams roku atraut

Ko roka vil, ko prasa. Neko jums nedos vairs.

Nu pāri sev. Un tautai. Uz I skolnieku

Kā ar varu atraudamies. Cieti velc.

I skolnieks aizvelk aizsegu

Kāds pārsteigums, kad kritis segu telts:

Iz baltiem segu palagiem,

Rītsaulē sārti mirdzošiem,

Steigs brīvība — uzvarā mūžīga.

Mario

Par putās dzimušo vēl daiļāka ...

II skolnieks

Sveiks veikto darbu tūkstots acu spulgs.

III skolnieks

Suminās galms.

II skolnieks

Gavilēs ļaužu pulks,
Jūs' viena darbs — būs visu siržu tulks.

I skolnieks

Brīvības sapnis — sasniegts dzīvē, tēlā iemūžots;
Laikcīņu uzvarai — mūžības veidols dots.

II skolnieks

Jums pretī straujos visu siržu puksti,

III skolnieks

I netrūks galmā slēpti skaudīb's čuksti,
Ka dienas varons — brīvīb's devējs jūs, dievssod...

Tēlnieks

Ne galms, ne es: sev tauta pate brīvi dod.

Mario

Ar' tas, kas tautas ilgām tēlu rod!

* * *

Strādnieki beiguši novākt laukumu.

I strādnieks, visu strādnieku sekots

Ne tēlnieks vien, — jūs pirmais visās cīņās bijāt.

Tēlnieks pārtraukdams

Ko, draugi, kopdarbu pa daļām sijāt,
Jūs paši nestājot drīz šķēpu, kaltu mijāt,
No abiem vienlīdz tulznotas jums rokas.

Roku sniegdams

Lai veco sparū jaunās gaitās sokas!

I strādnieks

Sev aiziesim, kur kuram takas lokās...

II strādnieks

Nu ciņas, kopdarbs — veikti: jāšķiras

III strādnieks *Anzio*

Šķiet, kā no jūras — krastā jāiras...

Maestro, savādi, — gandrīz kā žēls,

Ka gatavs viss...

Tēlnieks

Dots siržu lolojumam tēls!

III strādnieks

Ja, ja...

II strādnieks

Nu jāiet, vakars vēls...

III strādnieks

Mēs kaujās bijām, bijām blukus velt,

Pretvaru — cieto marmorkrūti šķelt.

... Nu iesim zemās būdas pavardus sev celt.

Tēlnieks

Nevienu darbu, draugi, nedrīkst pelt,

No lielā darba — mazam spēku smelt.

Strādnieki gatavojas iet

Tēlnieks

Jūs ejat — viena jūsu vidū nava:

Luidži pieminam, kas, marmorblūķi laužot, krita.

Lai līdzī ciņas darba upuriem ir slava:

Līdz abu as'nis marmordzīslās rita,

Nedzīvā tēlā — dzīvo sirdspukstienū sita.

Dzimst upurnāvē dzīve — cita:

Ir mūžam dzīvi,

Kas savu dzīvi atdeva par visu brīvi.

Tēlnieks un strādnieki noņem galvas segas, tad strādnieki lēni aiziet.

* * *

Nāk I galminieks, divu kalpu pavadīts.

I galminieks

Maestro, — redzu, darbu beidzat;

Ar darbu vairāk kā ar dzīrām steidzat.

Jau trijas reizes šovakar jūs aicinājām,

I jūsu skolniekiem jums līdzās klājām.

Tēlnieks

Jūs, kungi, piedosit, bet galma spējām vājām

Ar prombūtni es labāk pakalpoju dzīrām.

I galminieks

Nekad no galma māksliniekus neatšķiram;

Kur vēl, kad gaiss kā vīrakmirrēm

Kūp jūsu slayas

Tēlnieks *smejot*

varbūt i vīns, kas kūp.

Uz skolniekiem

Jums, jauniem, dzīras vairāk rūp.

Kad skolnieki pretojas

No manis šovakar i tā jums jāatdrūp:

Te nakti vadu.

I galminieks *izpalīdzīgi uz kalpiem rādidams*

Ja vaj'ga — kalpi pieminekļa sargos.

Tēlnieks

Pats pēd'jo nakti tautai izsargāšu tēlus dārgos.

Skolnieki

Maestro — jūs!

Tēlnieks *noraididams*

I bijām kopā citos vārgos...

uz III skolnieku

Nu, tu jau sen uz dzīru pusi vien tik ausies.

Uz Mario Mario, dūcējs pats, sen saldās dzīru dūkās klausies.

III skolnieks

Ja meistars vēl — vai tad nu sausi ies...

Grasās iet ar I skolnieku, Mario līdz aicinādams.

I galminieks *izpleš rokas, tad klanās*

Ir teikts: ne zelta būrī lakstīgala iekert ļausies.

Prom ar skolniekiem.

* * *

Tēlnieks viens. Tad: Mario, no biedriem atraudamies, atsteidzas atpakaļ.

Mario

Maestro, ļaujiet palikt.

Tēlnieks *labsirdīgi zobodams*

Ko Mario atkal paredzēs?...

Mario

Neko...

Tik draudu pilnas ēnas cipresēs.

Jūs viens...

Bāls, spokains mēness narcisēs...

Tēlnieks

Man biedros zvaigznes nāk no dziļiem augstumiem,

Pie manis nokāpj miers no sniega kalngaliem,

Sveic pilsēta tik laipniem acu mirkšķieniem.

Rāda uz pilsētu, kur deg dažas ugunis.

Mario

Tiem neticiet. Maestro, tik ne tiem!

Parādās I skolnieks, Mario saukdams.

Tēlnieks *aizraida Mario.*

* * *

Tēlnieks viens, lēni tuvojas piemineklim. Grib atvērt telti. Apdomājas. Notaiž roku. Sevi.

Ka teica Anzio ... gandrīz kā žēls,
Ka gatavs viss ...
dots ilgojumam — tēls.

* * *

Mario nāk kā kautrēdamies.

Tēlnieks

Mario biedri atkal šurpu, sūta?

Mario

Pats nācu; šķiroties bij sirds tik grūta.

Tēlnieks

Cik reiz mans meža balodīts jau pūta ...

Mario

Es jaunākais, jums sirdij tālāks gan,

Tēlnieks

Jauns tuvāks nākotnei, i tuvāks man.

Mario

Tad ļaujiet palikt līdz nakts biedos!

Tēlnieks

Kā bīties? Vējš ja rotā ziedos?

Tik skaists bij reti vakars dots.

Mario

Gan ... Gaiss tik gurdi samaigots,

Kā baltu dūju caurlidots ...

Bet melni plēsējputni baltās dūjas dzen.

Ir jāpiepildās kaut kam noliktam jau sen.

Tēlnieks

Varbūt siroko celties grib, kur slepus sten,

Būs aizsargs telts pret vēja grūdieniem.

Mario

Pret vēja grūdieniem ... varbūt pret likteņiem,

Tik tikko ēnās jaušamiem.

Tēlnieks

Bērns, pats tu dūja, plēsējputnu dzenāts,

iet pie telts, izklāj savu mēteli pieminekļa pakājē

Būs brīvībtelā aizvējš, te nāc

Pret nojautmurgojumiem aizvējš būs mans saprāts.

Kad Mario grib gulties

Nē, gulsties vien, kur mētel's paklāts.

* * *

Tēlnieks, *apsegdams Mario*

Tu neradis, būs vēss tev gaiss ...

Mario *samaigojumā, atkusdams*

Maestro mājās, vienam — dažreiz man tik bais',

... Nakts vidū mostās sirds, iz krūtīm strauj',

Sev aizmīgušo miesu līdzī rauj,

Sauc, kur tāl tālu saucējs.

Tēlnieks

Tavs ģēnijs — tas iz miega traucējs!
Siroko vējš — zeltsprogu jaucējs.

Noglauda Mario galvu

Mario

... Maestro mani jokot prāts ...

Tēlnieks

Nē, dēls, sen jūtu: Mario mans aicināts.
Nu stāsti, stāsti vien, kas tevi māc,
Nāc tuvāk, apsegs šauri klāts.

Mario

Man bērniņa no pleciem slīd
Kā apsegs silti maigs,
Uz rokām sveša gaisma spīd,
Kad mostos viens un baigs.
Mani brāļi man nevar neko teikt,
Man vaj'ga vienam iet,
Bet es vēl nevaru sapņus beigt —
Sapnis īstāks par dzīvi šķiet.

Tēlnieks

Bērns, lielu vārdu tu teic.
Bet: sapņa īstums neīsto dzīvi lai veic.

* * *

Atskan madrigāls.

Mario

Kā naktī viņ... kā dūjas balss.

Tēlnieks

Tāl' atmaldījies mīlas madrigāls.

Lēni nāk apskāvušies vīrietis un sieviete. Sieviete tura pie krūtīm daudz rožu.

Vīrietis, rozes ieelpodams

Tumšu, smagu rožu reibā mums nu iet un iet,
Tālu aicinošas zvaigznes riet un nenoriet.
Tumšu, smagu rožu reibā nakts un diena mulst,
Nepildīto sapņu ēnas plakstos gulst un gulst.
Tumšus, smagus rožu ziedus plūkt un nenoplūkt —
Tumšu, smagu rožu reibā lēnu nāvi sūkt.

Skūpstā aiziet.

Tēlnieks *paceļ dažas nokritušas rozes*

Nāk mūžibspakājē gājputni mīlu dūkt;
Siets mūžibslielums mīlā — saitēm nesatrūkt!

Mario *izbrīnījies*

Uz tēlu acu nepacēla ...

Tēlnieks

Nevaj'ga tiem būtnes trešas,
Tie pietiek sev, kā rīta zvaigzne vakarzvaigznē deg un dzēšas;
Un tomēr: mīlas lokā visas pasaules tiem līdzī tvertas,
Ja mīlās slāpēs mūžu ilgas dzertas.

Mario

Tik bezgalīgi vienbūtība mīlā plešas?

Ne nāve — dzīvība vairs sev nav svešas ...

Maestro, kādēļ mīlot — nāvi min?

Tēlnieks

Vien nāvesgatavībā dvēs'le nemirstību svin;
To mila dod.

Mario

Maestro, ak, man kauns,
Bet jūtu — varētu i es mirt mīlā, lai cik jauns.
Bet dažreiz atkal man kā bail
No visām kvēlēm, kas vēl slēptas manī gail.

Tēlnieks

Tu jaunā dvēs'le: nebīsties
Ne sāpju, ne kaisles, ne sēru,
Visas zvaigznes tev krūtīs starus lies,
Tik nezini, dvēs'le, mēru.

Mario

Ak, dažreiz vēlētos, lai neuzplaucis jau es vīstu,
Bet dažreiz atkal žēl, ka savas jaunās rokas es vēl nepazīstu.
Es gribētu tās pazīt — radot, veidojot —
Sauc marmorbluķos tūkstots dvēs'les viņas atbrīvot ...
Tad atkal jautāju: ko viņas man var dot?

Tēlnieks

Tu pats tas devējs — ņēmējs, sevi piepildot:
Pats sevim pretī savas ilgas sūti,
Pats sevi tēlos simtkārtotu jūti.
Skan katrai dvēs'lei reiz: lai top!
Reiz katrai dvēs'lei radot sevi jāsastop.
Ej cauri briesmām, cauri vientulības salam,
Ej sevi just un sevi izmērit līdz galam.

Mario

Un gūt? Ko gūt?

Tēlnieks

Ko vairāk sev var gūt
Kā — būt?!
Lai dvēs'le sevi topot jūt,
Un reiz var teikt: es biju!
Es sevi dzirdēju un izsacīju.

Mario

Jā, izteikt. Sirds neteikto vārdu grūta,
Bez vārda sastrēg ik doma, ik jūta;
Bet — kā izteikt to, ko dzirdi
Vēl klusumā zilā,
Kas jauno nemiera sirdi
Sārtā mulsumā cilā?

Tēlnieks

Visdziļāko dzīvību var tik just,
Lai izteiktu sevi — ļauj robežām kust,
Lai rastu sevi — ej citos zust.
Ik dienas sevi jāmeklē
Savos brāļos un savās māsās;
Mirdzēs asarās lāsas dvēselē
Visās varavīksnes krāsās.
Ik dienas sevi jaut dot

Savās māsās un savos brāļos —
Tā sirdsasinim iestrāvot
Mērķos vistāli tāļos.

* * *

*Nāk Naktssargs, iet tuvu ap pieminekli, kaut ko rūkdams, ierauga
Tēlnieku un Mario, baksta uz viņu pusi ar nūju*

Ei, labi ļautiņi, ko t' nu pa kājām...

Perbako! Meistar —

negājāt uz mājām?!

He, brīvi sargājat — kas t' gan šai ko darīs?

Būtu vēl dzīva — akmens, kas to tādu parīs?!

Tēlnieks

I akmens dažreiz dzīvs.

Naktssargs

Ko, spoks?

He, he, vairs spokiem, gariem neticu, ta jōks:

Pats gadiem jau nu pusnakts stundā eju spokos.

Jā, jā, kā prazdams bēdu lejai cauri mokus.

Nu jūs, maestro, nākat vēl ar sacensību.

Tēlnieks

Es?

Naktssargs

Nu ja, *uz pieminekli rādīdams*

ar to! To savu brīvestību.

Tēlnieks *izbrinījies, tad smiedams*

Ka pats tai sargs —

Naktssargs

Nu, tas vien nebūtu nekas.

Grauz, kopš tā celta, kaulos citas pārmaiņas.

Tēlnieks

Kā tā?

Naktssargs

Nu tā, kā slaucīt ļaužu izslaucīta iela

Zūd maniem naktsgājieniem istā viela —

Tik paliek naktssargloma vienkāršā.

Tēlnieks, *plecus paraustīdams, uz Mario*

Vai tu ko saproti? Es vairs nekā.

Naktssargs

Tik gudriem kungiem — jāsaprot jums pašiem:

Nevar tak Anselmiaccio iztikt ar tiem nieka naktssarggrašiem.

Bet, ja var slepus sekot soļiem klusi ašiem,

Kur sazvērnieki, brīvībsbrēķi naktī tiekas —

Tās ziņas samaksā! Aha... Bet tagad, liekas,

Beidzies viss. Vējš skrienot akmeņi ir atdūries —

Kopš tēlu ceļat, nemiens norimies.

Jā, kungi, esat gudri, viens kas ties'...

Dod nerātņajiem bērniem lellīti, ko priecāties.

Šie domā, sasniegts viss, kur nu vairs skries —

Šie rātņi top. Vien aizlūdz, cieti miegot,

Par brīves tēlu. Kas tos bīstas vairs, ko tur vairs spiegot —

Šie siltā gultā gaida brīnumus no akmeņtēla mēmā.
Un man — man tukšā jākuļas pēc veca ķēma —
Ai jā, nu jākus, jākus, gaiss jau dzestro.
Kolega — labu nakt, ļaunais maestro ...
He, bīstams sāncenis, he, he, prot miegu
Vēl drošāk nosargāt par vecum vecu spiegu ...
Aiziet dundurodams.

* * *

Tēlnieks *piecēlies, satraukts*

Ko maitas putns vecais ķērcā?

Mario

Ķēmīgs sikspārnis

Pats savu spoku gaitu, pusnaktsēnu apdullis,

Ne plēsējputns tas, Maestro, aizmirstiet,

Ka pats ar biedus ķērcu — piedodiet.

Tēlnieks *atkal mierīgs*

Grib Mario man nu pusnaktsēnas kļiedēt —

Tām ēnu dvēselēm ne mani biedēt!

Glauđa Mario galvu

Vien baidījos, būs dulnais sikspārn's zelta sprogās sapinies

... Lai sev. Šķiet, bij kā vienmēr piesvempies ...

Nāc, zvaigznes krūtīs atkal starus lies.

Abi brīdi klusē. Turpmākā skatā Mario satraukts, grib tēlnieku piecēt, meklē vārdus, kāpinātā sajūsmā.

* * *

Mario

Maestro, spoži zvaigzne krīt.

Tēlnieks

Steidz vēlēties ...

Mario

Es vēlos: rīt

Lai jūsu zvaigzne trīskārtspoži mirdz.

Tēlnieks

Ja, brīvestēlu skatot, atplaukst ļaužu sirds,

Zied tautā mūžīgs brīvībsrīts,

Būs visai dzīvei, sāpēm gandarīts.

Mario, *sēdus celdamies, vienmēr vairāk aizraudamies*

Es dzirdēju, Maestro, daudz jūs ievainots,

Pats karstās cīņās dziļām brūcēm asiņots,

Ilgilgos trimdas gados sidrabots,

Nu brīvā tautā, brīves, slavas vaiņagots.

Vēl vairāk: jūs — slavas vaiņags tautai pats,

Jūs minot, lepnā priekā mirdz ik acs,

Jūs' vārds ap zemi velk kā zelta staru loku,

Dus trīskārt svētība pār jūsu roku.

Svētsvētīb' svētīta tā cīņās nepagura,

Tā viena zemi ceļ un visu tautu tura!

Tēlnieks

Sirds viena visu turēt pagurusi...
Caur gadiem velti sirdis ilgojusi,
Kas tāļo zvaigžņu ceļu līdzī nāk uz rīta pusi.

Mario

Vēl pati sev nav pietikusi?
Pats — cīņā saucējs, cīnītājs un veicējs,
Pats — gūtā uzvara, pats — brīves sveicējs,
Pats — tēlā licējs, mūžībsvārda teicējs.
Tādēļ i marmors, jūsu rokas tēlā kalts,
Cītkārt tik stingri balts, tik nāves salts,
Mirdz dzīvību no slēptas asins šalts.
Vien jums lemts brīvei dzīvu tēlu dot.

Tēlnieks

Man brīvību lemts tēlā iemiesot —
Vai lemts ar' pašu dzīvi brīvē apskaidrot.
Sirdsas'nis tautā caurstrāvot,
Tā brīves mūžību ik dienas atjaunot?

Mario *jautā kā nedrīkstēdams, nojautās*

Bet ja nu tēlā iekalts brīvības gars stingst?

Tēlnieks

Kad stājas asinis, kas siržu vados rinkst,
Tad dzīve velta, stīga rauta strinkst...
*Mūziku pārskan kņada, kas pieaug tuvojoties, tad izklist; tikai dažas
balsis dzird tuvojamies.*

Tēlnieks, *domu turpinādams*

... Kā viņas dzīres beidzas... paģirās...

Mario

Kas nāk?

Tēlnieks

gan dzīru viesi... Kīlidojas.
Aizvelk aizkaru gluži ciet.
Nu dūjai ķercējputnu jātveras.

* * *

I u b a g s *mēdidams*

To greznumu! Nobilitā kā šķiedās!

Uz II ubagu

Tev gardēdim — no tam kas sviedās?!

Sis tukšu vēderu šiem slavu dziedās!

II u b a g s, *vecs un paakls*

He — dot jau deva — tik par daudz to mūsējo tur spiedās,

III u b a g s

Spiedās... Tev jau nebij drosme,

I u b a g s

Tev tika pabarota tikai osme!

Uz III ubagu

Nu, un tu, kā relikviju glabādams ko nes tā?

III u b a g s

Man tika gaļīgs kauls, ko izvārīt minestrā.

I u b a g s

Minestra? — i tavs padoms vēl par īsu:
Gan būtu kauls, — kur ņemsi rīsu?

III u b a g s

Kur ņemšu, paņemšu, ne jau kā šis tur trīsu.

II u b a g s

I man būt' ticis kauls, bet kampa pagāns, suns,
Vien klūpot uzsitās kā svētam Stefanijam puns...

I u b a g s

Tik devīga nobilitā tev šķiet,
veci pagrūzdams
Lec, klibiķ, atpakaļ, steidz suņiem kaulu riet.

* * *

Uznāk IV un V ubags

IV u b a g s *satver veci, to aīzturēdams*

Ko veci, muļķi tukšu šurpu turpu raida?
Ap pabīrām tik sievas, vistas kašņādamās skraida.

V u b a g s

Kas tur vairs atlec, i ne sīka skaida,
Cik mēslu mušai lip uz spārniem nest.

I u b a g s

Nu tad aiziet!
Kā liturģiju mēdīdams I-ite missa est
Iet ar III un V ubagu.

V u b a g s *pagriežas pret IV, kas nošķiras uz citu pusi*

Tad rīt no rīt pie Basilikas.
Viņsvētdien mežā tur visvairāk ļaužu tikās:
Trātoriā — tur stūrī — iet visellīgākās šmores,
Vislētāks vīns...

I u b a g s

O tempores! o mores!
Iet baznīckungam talkā traktiernieks,
Ir debesīs un ellē — reizē prieks!
I, III un V ubags nost.

* * *

IV u b a g s

Lai muļķi skrien tie vien uz Basiliku,
I nedabūs centesimo tur pliku.

II u b a g s

Kur tad lai iet — atkal uz veco domu?

IV u b a g s

Te, draudziņ, te mēs vilksim lomu!

II u b a g s

Te?

IV u b a g s

He, kas par dzīrēm bij, kur skrējām, ko tur svin?

II u b a g s

Kas kungu dzīres zin?!
Tiem dzirojamas visas dienas.

IV u b a g s

Bet nedēļām iet sniegtās brīves dzīras vienas.
Rāda uz pieminēkļa telti

Nu skaties, kas tur balts tā naktī slienās?

II u b a g s *klibo uz telts pusi, tad nokrustās*

Santa Madonna, kas tad tas par rēgu?

IV u b a g s

Nu lūk! Rīt vaļā segs to segu.
Tur brīvestība! Tautai uzcelts ir jauns svētais.
Tur ļaudim apstājas viss gribētais un spētais.
Tiek kungiem mierā pļaujams — vētrā sētais.

II u b a g s

Jā — mums no visa tā kas būs?

IV u b a g s

Vēl nesaproti? ļaudis bariem grūs —
Pats zini: ļaudis slinki strādāt, slinki lūgt;
Kāds prieks, ja ēzeli var savā vietā jūgt!
Var visu novelt vien uz — aizlūdzēja.
Tādēļ rīt pieticībā smaidīs katra seja.
Un mums, tā kunga zvejniekiem, būs istā zveja.

II u b a g s

Zveja . . . Hm, gaidot piesnaudos, bij sapnis tāds:
Man rokā izstieptā bij garš, garš kāts,
Es vilku — spožu zivi . . .

IV u b a g s

Vai tev prāts?!
Tā — sidrabnauda! Līdz man nāc.
Pie manis izgulies. Būs īsāks ceļš.
Būs rītā ļaudis uzcelts brīvestības zelta teļš, —
Tev, pusaklam, es burzā būšu acuraugs.
Pēc dalīsim. Nu nāc, nāc, vecais draugs.

II u b a g s *iedams*

He, he, ja graši, nolādēts, il danaro
Kā augstmaņus — i ubagus pa draugiem pāro.

piestājas
Hm, grēks, bet ja tu sidrabu tā kāro . . .
Man, baznīcubagam, tās elkdievības riebj,
Bet dzirdēju, *ar galvu uz pieminēkli rādīdams*
kas tādām velātām pirms gurnā kniebj,
Fortūna tam — tā pagāndievs — laipnu vaigu viebj,

II u b a g s *liksmā uzņēmībā tuvojas pieminēklim.*

IV u b a g s *tikai negribot seko. Ieraudzījuši tēlnieku, abi atsprāgst atpakaļ.*

II u b a g s *krustās*

Santissima . . .

Tēlnieks *pamet viņiem naudu*

Te sidrabs, ejiet, klusu ejiet,
Man Mario iz sapņiem netraucējiet.

II u b a g s *promējot*

Kas tas tik naudīgs brīvei piemeties?

IV ubags, redzēdams nākošos galminiekus
Nāc ātri. Baznīckungs. Rauj velns, steidz, nokrusties!
Pa citu ceļu prom.

Tēlnieks, *telti segdams, uz Mario*
Vēl sapņo, jaunā dvēs'le, sapņo aizvējā,
Slīd' vieglā sapņu spožumā,
Par agru dzīves biedos acs lai neveras.

* * *

Nāk galminieki: Diplomatico, Monsignore un Poeta, trīs kalpi ar lākturiem.

I un II kalps pakāpjas pakalnē un gaismo ceļu.

III (Monsignore's) kalps iet citā virzienā gar pakalna malu.

I kalps

Nu kungu ceļiem jāšķiras.

Diplomatico, *pret Monsignori pagriezies*

Jel nākat, Monsignore, brīvi apskatīt,
Lai zinām, kādus ziedus neparastai dāmai šķīt,
Ap tukšo galvu slavas vaiņagus kā vīt.

Monsignore

Nē, tiešām grūti kāpt, gan redzēšu to elkdievību rīt.

Poeta

Kā skolnieks teic

patosā mēdīdams

«kad atmirdzēs simttūkstots acu spulgā»

uz Diplomatico

Un mūsu diplomāta svētku runas asprātīgi slēptā pulgā
vīsi smeļ

Diplomatico

Būs asprātība baudāma tik gārdēdēju mēlēm,
Bet tauta godam ēdināma rupjas maizes šķēlēm,
Ar goda vīra runām šķīstām, ar pacilātām spēlēm —
To rītu — manā personā — galms tautai dos,
Bet arī dievakalпам, poetam te jānāk paligos.

Uz Monsignore

Kā sievas raudināt — tur jūsu padoms vietā likts.

Monsignore *stenēdams*

Oi — pārpilns vēders — oi — padomdevējs slikts ...
Dieva sods ...

Poeta

Lai svētā trīsvienība personā stāv klātu,
Kad ēdot dvēs'ļu gans sāk sacensties ar diplomātu!

Monsignore, *tielēdamies uz māju iet*

Sev iešu lūgt, lai debess piešķir sātu.

Diplomatico grib aizturēt

Ne ēšanā, tad arī runās nesacensties man —
Pasaulīgs Diplomatico kā zvārgulis kur tukšu skan.

Diplomatico

Es zvārgul's tukšā — dievakalps kā muca pilna.
Kā sacenšties ar jums, kur rītu jēriem šķērējama vilna?!

Pierunādams

Nu, nu ...

Monsignore

Vai šmaukt, vai šķērēt — alga viena —
Nu, aperēsīm ar, bet drīz: sāks aust jau diena.

Diplomatico

Tepat jau būs! — tā baltā aizsegsiena.
Uz kalpu

He! gaismu augstāk cel, tās segas šķir!

I kalps *šķir telts segu, pārsteigts*

Kungs, te kāds... te kāds ir...

Tēlnieks *iznāk telts priekšā un paliek stāvot.*

Diplomatico

Maestro pats! — tas labi gadās...

... Mums, mājup ejot, nodoms radās...

Tēlnieks *ļoti mierīgi*

Es dzirdēju, kā kungi mājās vadās...

Diplomatico

Kā parasts, draugu starpā asprātībām badās...

Kā arī dzirdējāt — vien ņemat to par joku.

Monsignore

Tik vārdos slinki, patiesībā metam lielu loku

Poeta

Nakts stundā vēl lai apbrīnotu jūsu meistarroku.

Monsignore

Mēs dzīres pametām, priekšlaikus beidzām,

Diplomatico

Nu redzam, ne par velti šurpu steidzām.

Maestro — visu mākslinieku rota —

Pats vedīs mūs pie savas mākslas pirmavota,

Būs svētku runai sajūsma, un istā doma noskaidrota.

Grasās iet telti.

Tēlnieks *ar izaicinošu mieru*

Ir marmors kalts pēc zīmējuma, galmam dota,

kad Diplomatico negrib saprast noraidījumu, ar vēl izaicinošāku no-
teiktību

Mans skolnieks telti guļ, tā miers man dārgs.

Aizver galīgi telti.

Diplomatico *ar apslēptu draudu*

Jūs galmā nenācāt, nu projām raidāt bārgs.

Poeta, *gribēdams izlidzināt*

Jau zināms: grācības trīs, dieves: Brīve, Cīņa, Daile,

Un marmorakā mūžīgs ūdens plūst.

Monsignore

Nu, ūdeni — lai ļaudis dzer, mute ja žūst,

Bet — tikumības sargs — es ceru, slēpta piedauzīga kaile,

Diplomatico

Ka tautu nemusina — šķiet, te vairāk baile.

Izaicinoši jautādams

Tak milzu rakstā teikts: vien valdnieks laimi, brīvi dāvā —?!

Pēkšņi

Kas slēpdamies tur aizbēg mēness blāvā?

Kalpi uz Diplomatico mājienu atved Luidži sievu ar zēnu un meiteni.

Diplomatico

Kas spiego galmu? Kas par slepus savienību?

Luidži sieva
Ak kungs, laižat, žēlastību!
Es jūsu dzīrēs druskas gaidīt biju
Ar dēlu Gaetano, meiteniņu Piu ...
Diplomatico
Un vīrs kur?!

Luidži sieva nodur acis

nu ko slēpi?

Luidži sieva
Viņš mūsu zemesbūdu mijis ir pret zemes klēpi.

Monsignore
Vai mira, ņēmis sakramentu svēto?

Luidži sieva
Ak kungi augstie, kā bij spēt to?!
Viņš nositās. Kā, kā jau akmīnlaūži.

Diplomatico *uz Monsignore*
Prot nekristīgā spītē nomirt zemie ļauži —

Luidži sieva, *uz pieminekli rādīdama*
Šis akmēns bij, kas darija mums gauži.

Tēlnieks

Luidži atraitne ...

Luidži sieva, sava vīra vārdu dzirdot, izplūst asarās.

Monsignore

Nu, Dievs ar tevi, sieviņ, ko nu zūdiēs,
Tas Dieva pirksts, lai lūgšanās un gavēšanā rūdiēs.

Tēlnieks *kā pie sevis*

Luidži atraitne ... un rīt tiks brīves pieminekļis atklāts ...

Gaetano, *mātei pieķerdamies*

Te svētdienmaizi došot.

Monsignore

Mazs — jau nesāts.

Pa to laiku Poeta dod bērniem naudu un raida tos ar māti prom.

Diplomatico *ar pārcilvēka apziņu*

Tiem visas raizes — tik gabals maizes ...

Tēlnieks

Tie nepazīst vēl pārēšanās graizes.

Tiem svēts vēl melnas maizes klaips,

Jums — pašu dievību klāj tauka traips.

Monsignore *ar Diplomatico prom ejot*

Teicu, nerast te svētkrunai sajūsmības, svētītdvesmas.

Diplomatico

Te naida spīte,

Monsignore

Zemes labums prātā,

Diplomatico

... ēsmas.

* * *

Poēts, kas dažus soļus sekojis aizejošiem, nāk atkal, galvu nožēlo-
dami kratīdams kā par nerātņu bērnu.

Poeta

Kamēr par vēlu nav, vēl jālabo.

Man — poētam, jūs, kolega, ir jāžēlo —
 Nu kam jums?! visu atzīts, cienīts, otrais Mikel Andželo,
 Tēlnieks
 Tu mākslām glaimo, tautu laimo... Tikai zaimo, zaimo...
 Poeta
 Nu kas jums; lai, lai tukšu pačalo —
 Gudris kā jūs pret sevi stipros lieki nedusmo.
 Tēlnieks
 Diezgan! Diezgan bij jau jāklausās
 Jūsu pārēdušās gudrībās,
 Trekna galma mielasta atraugās.
 Mirst dvēsele kā samazgās...
 Poeta
 Kas māksliniekam tie? Tik darbu samaksās.
 Tēlnieks
 Lai mākslas skaidrais avots izsīkst rāvās!
 Poeta
 Lai laužās līdzi, ieplūst nezināmu dēku strāvās,
 Jūs viņus pārvarat sev: garlaicības žāvās.
 Tēlnieks
 Tā viņi vārēs, lēni sadrupinās gribu,
 Tā viņi nāvēs, beigs neatkarību:
 Dailniekam jādaļo, jācīnās pret negēlību —
 Poeta
 Nav daile — cīņa, visam zeltot, viegli pāri plūst —
 Tēlnieks
 Nē, dailes kvēlā dvēs'le cīņā mūžam plūst,
 I kūtro dzīvi vērš, līdz pēd'jā as'ra plūst.
 Poeta
 Ar tas vēl. Tad jūs neglābjams.
 Vai tad nu māksliniekam pasaule ir ubagnams?!
 Tēlnieks
 Es redzēju te ubagus, kas ubagoja, posta spiesti,
 Tie suņiem reizē bij no galma sētas sviesti.
 Bez vaj'dzības kas ubago — vispazemīgu tikai galmā cieš.
 Poeta
 Mēs, mākslinieki, kas pie galma galda sēdam,
 Sev sakām: šā vai tā, no dzīves rokas ēdam.
 Ko lepoties tad līdz.
 Tad — stipriem, spējīgākiem līdz.
 Ja saskrien dūša: i tos sirdī mēdam
 Dažlabreiz slepus asprātības zib.
 Un, galu galā: valdošs vidusmērs — galms, ko tad īsti grib?
 Vien dzīves pārgalvīgam plūdumam dot normu.
 Jūs, mākslinieks, jūs arī protat cienīt formu.
 Jūs arī nākat talkā dzīvi stindzināt.
 Tēlnieks
 Ne! strindzināt,
 Ka dzirkstis lec un kvēl.
 Poeta
 Maestro, žēl man, žēl...
 Nu padomājiet, kas tad šķir mūs tā?
 Mums mērs pret pārmēru tak jāsargā;

Smej Monsignore: ticība i pat par karstu neiet labumā,
Teic — bezgalības, nākamības ilgas tautai jāslēdz baznīcā.
Ja nepietiek, vēl jāslīcina krodziņā.

Smej: nepietiek vien mīlestību ieslēgt laulībā,
Vēl mīlas brīnums jāatmin ir — pūrnaudā.

Katram savs mērs: jūs brīvīb's dziņu kaļat statujā.

Jūs zinot, nezinot ar nākat talkā,

Kadēļ tad neliksmot i līdzī galmā smalkā?

Tēlnieks

Man nav ko līdz jums iet.

Ar bezzobaino Monsignore zobgalības smiet.

Es nestindzinu. Es brīvi kalu bezgalības alkā,

Kas brīves tēlu redzot nogrims baudu malkā.

Kaut Mario — tam dvēs'li saplosīšu es, vilks savus bērnus salka.

* * *

Dzird troksni.

I jauneklis *puspaklupis uznāk, apgriežas un sauc lejā*

Eh, eh, es, pirmais es,

Velc, velc!

II jauneklis

Velns nenāk.

I jauneklis

Nes!

Poeta *uz tēlnieku aši*

Maestro aizejat, tā zelta jaunatne, jūs zināt, kaušļi...

Tēlnieks

Der vairāk man kā jūsu mērenības baušļi.

II jauneklis uzvelk III jaunekli gluži piedzērušu.

Poeta *redzēdams, ka ieraudzīts, iet preti*

A, zelta jaunatne,

Pirmā, pēdējā kaujas laukā!

III jauneklis

Ko gribi, arī kauju? Apsveicienu pļaukā?

Pa purnu lai krauju?

Acīs spļauju?

I jauneklis

Nu, nu, mūsu poetam būs par strauju.

III jauneklis

Ko tad? kā vērsis lai mauju?

Kā mežkuilis rēcu?

Tur, pār to stalažbūdu lecu?

Poeta *atvairīdamies*

Ak zelta jaunatne, apskaužamā...

III jauneklis

Ko, šis mūs te par jauniem lamā?!

Pie maniēm senčiem *nogāžas un aizmieg.*

II jauneklis

guļ, kā senčos rakts.

Poeta grib iet.

- I jauneklis *saķerdams poetu aiz rokas*
 Poet' poet' — kāda nakts!
 Kāds mielasts bija kā no dieviem zagts!
ar atraugām
 Krūtīs nudien varonis tūkst.
- Poeta *mierinādams*
 Varonim augstdzimušam mērķa te trūkst.
- I jauneklis *pēkšņā iedomā*
 Eh, draugi, iesim tak to brīvēstību apraudzīt.
Visi rēc piekrīzdami.
 Vai nevar augsti slieto degungalu nodauzīt.
- II jauneklis
 Ko dauzīt, lauzīt: gāzt, zemē mīt —
 Tā pārsteigums lai «tautai» rīt!
- I jauneklis
 Lai top!
- II jauneklis
 Nobilitās nobilitā tur nedrīkst trūkt!
Modina III jaunekli
 Eh, celies, saviem senčiem jaunus laurus plūkt.
Jau pirms modināšanas skata Poeta aizmaniņies līdz teltij, pats prom
grasīdamies, mudina tēlnieku.
- Poeta *uz tēlnieku*
 Maestro, sauciet naktssargu, ka glābieties.
- Tēlnieks
 Lai mūku es, mans darbs kad bojā ies?!
 Mums pēd'jā sirdspukstienā saslieties...
Poeta aiziet.
 Sīki kaušļi — riebj. Bet — galmam citu cīnītāju nava.
 Lai kā, sirds cīņā smies, kļūs atkal sava.
- III jauneklis *uzmodies*
 Kur ir, kur ir tie lauri!
 Kam šoreiz jāiedauza pauri?
- I jauneklis
 Pašai ļaužu spītībai
- II jauneklis
 Brīvībai *mēdot*
- III jauneklis
 Ho, laižat mani pirmo.
- Mario *iznāk no telts.*
- Tēlnieks
 Steidz...
- Mario *ar pārmetumu, kā dziļi ievainots*
 Maestro.
- III jauneklis
 Stās ceļā... nost ubagu sirmo!
- I jauneklis
 Maestro — vecis pats, ar kāju nosti sperams.
- III jauneklis *kā ko atminēdamies*
 Maestro?
- I jauneklis *uz Mario, kas aizstājies priekšā*
 Knēvelis zēns, vēl rīkstēm perams.
 Šis pretī dižoties tāds sāks.

II jauneklis

Pie joda! Gāziet kopusmiļāko tiem, brāks!

Šī laudis te mums musinās.

III jauneklis *kā ar pūlēm atminēdamies*

Ne, ne, ne, stājat... klusinās.

I jauneklis

Ko?

III jauneklis

Pagaid... Ne,... ja... mans vecais ko pūta?...
Aha... ja, ja: tā brīvība — esot grūta...

Visi trīs smieklos.

I jauneklis

Ka velna —!?

III jauneklis

Ja, ja, tā lieta ievēribu pelna:

Dzimšot tai kroplis pundurs

Dūkšot gan, briesmīgs dundurs;

Tecēšot — bitīte pazemīga,

Līka mugura, kabatā slēpta pīga.

Visi trīs smejas.

Zināt, kas tas tāds pundurs?

Mūžīgais pavalstnieks, lāga vīrs — pļundurs,

Tāda muļķojama zemā tauta

Tīsies no gara tīstama auta.

I jauneklis

Ak, tādā grūtumā tā brīvība skauta,

Tāda —

III jauneklis

Lielā maestro ēnas — naktssargveča apēnota,

Galma viltus, ubagložņu domas izvarota

Tiks rītu tautai kūmās dota.

He, he... bez savas dvēs'les, vainadziņa,

I jauneklis

Tad visu vadīja gudra ziņa,

Ne vecais dumpinieks, ne tautas dziņa...

II jauneklis

Nu, tad lai dzīvo sveika viņa:

Būtu gāzuši šo, sāktu citu celt, jaunu.

Atstājam vecim viņa paunu.

I jauneklis

Izjokos rīt, beigts būs tas jandāliņš,

Par brīvību sapņos tik vairs viens — viņš.

III jauneklis

Atstājam veci viņa splīnā

Ar labu nakti, daiļā signorīna!

Iet visi trīs.

Tēlnieks *pie Mario tvērdamies*

Mario, Mario līdzgrimt viņu vīnā...

III jauneklis *atgriezdamies*

Vīnā grimuši — tad vēl dziedam:

Tavs brīvestēls nests — pūļa muļķībai ziedam.

* * *

Tēlnieks

Kā atstāvēt melna riebuma biedam?
Vienmēr gatavs sviest dzīvību cīņā,
Nu necīnījies, vainots pašā dziļumā.

Mario

Maestro atkritīs viss svešs un ārīgs.
Maestro izcīnīs, kaut — dziļumā tik vārīgs.

Tēlnieks

Ja šonakt ne, vairs neizcīnīt sevi rīt, ne parīt.

Mario

Maestro, izcīnīšu ... ko man darīt?

Tēlnieks.

Un man ko? Kaunā acis klāt ...
aizklāj acis

Dvēs'lē ielieto riebumu izraudāt?

Mario

Maestro, spēka avots jums, kas nevar stāt:
Mūžīgā ūdenī jums visu nomazgāt!

Tēlnieks *liksmā sparā steidz pie marmorakas, tad sabrūk*

Vai manu! Vai! neplūst, sauss viss, žuvis,
Žņaugts mūsu spēks, berzts, putekļos viss gruvīs,
Sev dvēs'lei putekļus, es putekļus vien guvis.

Izsāpēt!

Izsāpēt!

Sausos smieklos as'ras izžāvēt.

Sevi spēt ...

Mario

Maestro spēs ...

Tēlnieks

Sevi spēt? Sevi suņiem mest?

Tie negrib, nespēj atklātu cīņu vest;

Ko radu — tie visu sakropļo,

Manu radību aizstāvēt — apkrēpo,

Dvēs'li nāvējot — slavu siekalo ...

Pret savu svēto garu savos tēlos man jāgrēko?

Ne izsāpēt, — izraut! Izraut to

Nolādēto,

To negribot, nezinot kopējo,

Man lipušo augoni riebigo

Izraut, pirms dzīvās asinis piestruto!

Mario

Kas gauži darīts, ļauj atriekt man to.

Tēlnieks

Tiem atriekt? Pardaudz man tie riebj —

Man paši pasaulspamati jāsašķiebj,

Sev pašam jāatriekt, sevi jāsatric

Pašam jālūst, pirms mani citi liec.

Bet kā, bet kā?!

Vien pestīt var atziņa pēdējā.

Man jārod tā,

Kaut asiņojot piere jāurbj marmorā ...

Nokrit ar pieri pret marmora pakāju.

Mario

Maestro lielums ķerts negēļu peļsladzā ...

Uz pilsētu

Tu lejas pilsēta ienīstā

atminēdamies tēlnieka vārdus

... «Cik laipnām acim mirkšķina!»

Tu viltīgā, glēvā, nolādētā.

Dzeļ lāstu nu tava asins acs ...

Mana trenktā dūja, mans maestro pats.

Nokrit raudādams.

* * *

Sapņa aina.

Maestro aizmidzis pie pieminekļa pakājes.

Balss tumsā, Loka vilcēja balss.

Maestro, mans maestro! Nāku — nāc!

Es tapu — nu topi! Sāku — sāc!

Tēlnieks

Kas modina, dzīvot atkal sauc?

Par daudz, par daudz ...

Es neēju, es negribu,

Es dvēs'les dziļumā nodrebu.

Es negribu.

Loka vilcēja balss tumsā

Uz brīvi Maestro mans aicināts —

Nāc, nāc.

Tēlnieks *atver acis, ierauga Loka vilcēju, kas stāv kā klasiska skulptūra, viņš uzvilktā loka bultu mērķē uz Tēlnieku.*

Kam pateikties, kas man pret sirdi nāves bultu griež?

Loka vilcējs

Dzimst nāvē dzīvība, — sirds to tev nenoviež?

Tu mani nepazīsti vairs, maestro sirmais?

Es: Loka vilcējs! tavas jaunības darbs pirmais

Tēlnieks *aizgrābts*

Mans Loka vilcējs! Pirmais dvēseles: lai top!

Loka vilcējs

Tev manī atkal sevi jāstāp.

Tu manā bultā savas pirmās ilgās tālē dzini —

Nu, tāles sniedzis, atkal manu mīklu mini.

Tēlnieks

Mans Loka vilcējs, pats tu savu mīklu zini?

Loka vilcējs

Es pats tā bulta, pats es loku velku,

Pats mērķi lieku: sevis pieticības elku,

Es loku velku, trāpu mērķa vidu,

Sev dvēs'lei gūstu bezgalības līdu.

Tēlnieks

Dod atkal loku, bultu, stopu —

Lai top! Lai līdzī mūžam topu.

Loka vilcējs sniedz tēlniekam stopu
Velc atkal loku, trāpi mērķa vidu:
Tā dvēs'lēm gūsti bezgalības lidu!
Nozūd.

Maestro paņem stopu, brīdi kā neziņā, tad ceļ un mērķē uz piemi-
nekli.

Uzšaujas sārtums kā lēcoša saule.

* * *

Atmoda.

Rīta saule, pakalna pakājē lasās ļaudis pilsētas pusē. Scēniski tā do-
māts, ka redzamas tik ļaužu galvas un pleci, jo pakalns izbūvēts.
Visu stāvu redz tik tiem, kas uz paša pakalna.

Tēlnieks aizmidzis pie pieminekļa, ceļ patlaban roku priekš acīm, at-
modā saules vairīdamies.

Mario pār tēlnieku liecies

Maestro, nedrīkstēju modināt...

Bet stunda klāt...

Sen saule ļaudis kopā lasa.

Tēlnieks svinīgs, gandrīz liksmi mierīgs

Tev saules neizskūpstīta vēl as'ru rasa...?

Mario kā nedrīkstēdams ticēt, tad uzgavilēdams

Maestro, starojošs jūs, uzvarošs — kā lieldienrīts.

Maestro, ak maestro, viss būs piepildīts.

Es jūtu: labo radot, uzvarēts būs, aizmirsts ļaunais.

Maestro sapņaini uz Mario

Mans loka vilcējs jaunais...

Maestro pieceļas un, Mario sekots, iet pie telts, tur pa sekojošo skatu
laiku runā ar abiem otriem skolniekiem pie telts un telti rikodamies.

* * *

Uznāk II un IV ubags.

IV ubags, II vezdams

Velcies, te būšot galms, te kuplāka būs pļauja.

II ubags

Būs, būs, jau visu rītu pareģojot niez jau sauja...

Nāk vīrs un sieva, ved līdz sirmgalvi, bērni līdz.

Vīrs

Te stāsim, te vislabāk redzēs jauno pavaldnieku.

Sirmgalvis

Es veco redzēju kā zēnu

rāda uz dēla dēlu tādu nieku

Acs vecā redzēs jauno, nākamo ar, tādu prieku.

... Bij piedzīvot vēl, pirms pie tēviem tieku...

Sieva

Uz dāvināto brīves tēlu ar te izredze nav slikta...

Vīrs

Uz to nu nasta velta, paļāvība likta.

I pilsonis
Te brīve valdīs augsti, ielas trokšņa neaiztikta.
II pilsonis
Ar nebūs ļaudīs rūkoņa nu vairs tik pikta.

* * *

Nāk I, II un III jaunekļi no zelta jaunatnes.
Sirmgalvis, viņus ieraudzījis, tiem tuvodamies, lai tos apbrīnotu
Tie jau no galma ...
III jauneklis viņam pasper ar kāju, uz ko
Sirmgalvis vēl vienmēr ar to pašu apbrīnošanu
jaunā nobilitā, paties ...

III jauneklis
Vēl galma nav,
II jauneklis
neguļot, mēs par agri cēlušies.

I jauneklis, uz tēlu norādīdams
To negāžot, mēs guvām svētkus atkal dien' un nakti dzert.

III jauneklis
To knēveļpuiku uz Mario rādīdams
gan vēl vajadzētu — pērt.

I jauneklis
Gan ... Remdē dusmas, tautas skuķus apskatiet,

III jauneklis
Tas ar ir vienīgais, ar ko tie mums var pakalpot.
Meitenēm sekodami, iejaucas barā.

* * *

Ļaužu pūlis ar Nakts sargu vidū.
Luidži atraitne spiežas uz priekšu, Gaetano un Pijas aiz rokas
vilktā.

Nakts sargs uz Luidži sievu
Nu ko tu spiedies ... cikiem bērniem nāc?
Gaetano bērna lepnumā, uz pieminekļa pakāji rādīdams
Tas akmens mūsu tētiņa ir samaksāts.

Nakts sargs
Ej, dumpīgs plikadīda — tā bij galma nauda!

I iz pūļa zobgalīgi
Ja pirka — kas tad mājās vest to skauda?

Gaetano papriekš apjūk, tad
Kā vest? — Tēt's akmeni pats paglabāts.

I iz pūļa
Ej, ej, brīvi uz liķiem cels — tā bērna prāts.

II iz pūļa
Galms visu ceļ — tiks šodien, vienmēr pieminēts.

* * *

Nāk I, II, III strādnieks.
III strādnieks, Anzio, ierauga Luidži sievu, sasveicinās.
Anzio sasveicinādamies
Luidži māt, ah Pia, Gaetano ...

Luidži atraitne kā nokaunējusies

Nav maizes devēja, jācer uz ubagrieceniņu plāno...

Anzio

Gan sēto pļaus...

Naktssargs klāt spiezdamiēs

Kā teicat, kā?

Anzio

Es biktēt neēju ne baznīcā...

Kad naktssargs vēl vienmēr uzmācīgs

Lai sevi sargā ar, kam tautai zagtais jāsargā.

Naktssargs

Kā teicāt... fakts?

Man jāsargā tik — nakts.

II strādnieks viņu pastumdams

Tad neplāties pa sauli, sikspārni.

Pirmajā pulciņā.

Vīrs uz sirmgalvi

Nāk, nāk jau galma sūtnieki.

* * *

Uznāk 4 galminieki un nostājas pa divi, it kā galma ieņemamo vietu ielocidamī.

I galminieks uz II galminieku

I patvaldnieku skatīt ļaudis ziņkārībā švirkst.

II galminieks

Kādēļ pats valdnieks nenāk? Pārāk smagi sirgst?

I galminieks

Bij vajāšanas, nu — lielummānija: nevarot. Uzvarējis,

Kopš ubagdāvanām pie sevis ļaužu sirdis sējis,

II galminieks

Tādēļ no svešzemēm sev radnieku saucis. Līdz pats spīrgst.

I galminieks, uz nācējiem rādidams

Kā pa to luncinās. Jūt, svešā augstībā jauns uzurpators dzirkst.

* * *

Uznāk: Nākamais uzurpators, Monsignore, Diplomatico, Poeta un galminieki. I Galma kalps nes milzīgu āmuru.

Galma šāvējs ar loku.

Nākamais uzurpators

Ak te mūs izstādīs?

uz Monsignore

Tur lejā jūsu ganāmpulkus garām dzīs?...

Diplomatico, Monsignora atbildei priekšā steigdamis

Varbūt ka gaišdzimtība — vēlāk — kārtību šo mīs?

Nākamais uzurpators

Man viss — cik garš, tik īss.

Pha, — man ne auksts, ne karsts, i pat ne silts.

Diplomatico

Joks vietā gaišdzimtībai vienmēr klāt kā šķilts.

Nākamais uzurpators uz āmura nesēju rādīdams
Ko šķils tas tur, āmuru pārstiepdamies stiepdams?
pret Monsignore

Priekš sevis, kāpjot stenat, lūpu šķiebdams:
«Ak, ceļš uz augšu, debesīm tik nelīdzens...»

Monsignore

Ir, gaišdzimtība, pilsētā mums radums senim sens.

Sniegt meistaram sist pēd'jos sitienus vēl trīs.

Varbūt ka gaišdzimtība paradumu mīs?

Nākamais uzurpators

Lai mazākais tas cermoniāls ir īss.

Netraucēs medības.

pret diplomātu

Būs stundā runa caur — es gūšu derības.

Man' biedināja: zaudēšot. Jums sevi klausīties gan neapnīk?

Diplomatico klanīdamies

Kā gaišdzimtībai tik...

Kad Nākamais uzurpators pagriežas pret poetu

uz Monsignore

Cik gaišdzimtība šodien vēlīgs.

Monsignore, kas patlaban ierauga no telts iznākušo tēlnieku

Viss brīnums. Meistars ar, vēl vakar bij tik dzēlīgs,

Šodien kā saule staro.

Diplomatico

Nu — galma spožums, tas i izbālēj'šu zvaigzni baro.

Nākamais uzurpators

Nu, kungi, lai nu «garo»!

* * *

I galminieks pakāpdamies

Pēc jūsu valdnieku padoma jums brīvi tēlā dos.

Pirms pats maestro tēla domu paskaidros,

Teiks īsu gudrībvārdu, jokiem jaucot to.

Tad tēlu atklās. Galma vārdā runās diplomatico.

Teiks jums ar īsto uzsvaru,

Kas deva un kā saprast brīvību.

Pēc — pavaldnieku sveiksīt. Monsignore svētību vēl teiks.

Tad: galma dāvanām un jūsu pateicību svētkus beigs.

Uz tēlnieku, aicinādams

Maestro —

Tēlnieks pakāpjas.

Balsis

Sveiks, maestro, sveiks.

Tēlnieks

Trīs sitieni — un skatīsīt kā brīnumos.

No pilsētas trīs putni balti uzlidos.

Jūsu siržu asins, sārtos pilienos,

Viss jūsu nemiers — līdz būs spārnu galiņos.

Jums miers un pieticība paliks mājokļos.

Šaus galma šāvējs trijos vanagos,

Kas jums pār galvu griežas gredzenos.

Ja netrāpīs: tie baltos putnus vienmēr sārtus asiņos,
Raus jūsu sirdis līdz sev nemierizkļaidos;
Ja trāpīs: siltos perekļos
Jūs perināsit vecos laikus pagāj'šos.
... Būs miers un pieticība mājokļos.

III jauneklis, *kas atkal pievienojas galmam, sauc ļaudis*

Trāpīts, trāpīts
Ļaudis atbalso

lai trāpa, trāpa!

Ļaudis *no lejas*

Būs nemierjūrai priekšā velta smilšu kāpa.
Lai trāpa, trāpa!

Anzio

Mēs smiltis negribam, tad labāk lai klints!
Tādas mēs ģints!

Ļaudis *no lejas*

Lai trāpa, trāpa. Lai izsīkst. Ir smilts.
Tādas mēs cilts!

Tēlnieks

Nu tad: jūs galma dotu šodienu sev lemjat.
Lai galms tad dod. Es dodu jūsu mūžību jums. Ņemat!
Iet telti. Dzird trīs āmura kļaudzienus, dobjus kritienus.

Monsignore

Kas tas, skan paši pastari?

Poeta

Vai pasaul's radišanas grāvienī...
Telts krit. Tēli sadauzīti krit ļaudis uz pilsētas pusi. Ļaudis sastingst pārsteigumā.

Tēlnieks *uz pakājes*

Iz marmordzīslām asinis lai atkal ārā rit —
Tā tautā pašā atkal brīves sirdspukstiens lai sit.

Luidži atraitne

Luidži asinis, ņemt svētās, Gaetano, Pia!

Anzio

Jūs biedri, biedri, ugunsmēles lija.

Naktssargs

Viņš dumpinieks!

III jauneklis, *uz tēlnieku rādīdams*

Viņš trako.

Ļaudis *draudoši*

Mums valdinieka doto brīvi zags?!

Tēlnieks

Ceļat, jaunu brīvi sev atkal zeļat!
Šķeļat klinti, atkal marmorbluķus veļat.
Ceļat, ceļat!

III jauneklis

He, ceļat, celsim!
Pašam akmeņus zvelsim.

Pūlis

Mums valdinieka doto brīvi ļaupā!
Tādu vēl taupa!

Sāk krist reti akmeņi.

Poeta, lai glābtu tēlnieku, klieudz ļaudis
Viņš ārprātīgs. Nāvēt bīstaties grēka,
Galms maizi jums dos, ja rimsies brēka.
Sāk sviest svētku maizi pūli, Tēlnieka I un III skolnieks viņam palīdz.

Diplomatico aiztur
Par ko tad tā?
Prasāt no šā, uz tēlnieku rādīdams
Lai redz tad, kā beidzas dēka.

Pūlis *vēl vairāk satrakots*
Dod maizi! Nē! — Kā tu — akmeņus dosim.
Tevi pašu mūžībā ielingosim!

Tēlnieks
Dzerat, jums mūžīgo ūdeni dodu!
Marmorakā sāk tecēt spēcīga šalts.

III jauneklis
Dzert ūdeni sola!

Pūlis
To reto godu.

Lai pats dzer! Neesam tam lopi!
Tēlnieks *salīgojas, tad sevi*
Turies, dvēs'le. Dzīvā dvēs'le, nu: topi.

III jauneklis, *rādīdams uz tēlnieku*
Pats viņa padzēries. Jums — ūdeni dos,
Tauta! Klausies izsmieklos?!

Ļaudis, *ar akmeņiem draudēdami*
Paši smiesim to maitas vanagu kaunā!

Mario, *līdz šim citu skolnieku turēts, uzlec uz pieminekļa pakājes. Pret ļaudīm*
Nolādētā asins acs ļaunā!
Tad apskauj tēlnieku

Tēlnieks
Mario, Mario, mana dvēsele jaunā.
Loka vilcējs mans jaunais, vai ļauj
Svešs zemums, ka netirā naidā kauj.

III jauneklis
Varonis! Slēpsies aiz knēveļiem.
Pietiks akmeņu priekš abiem tiem.

Mario nostājas priekš tēlnieka izplestām rokām.

Tēlnieks
Ne tā. Vanagu šāvējam stopu iz rokām rauj,
Tu pats manas krūtis asinīs šauj.
Šautais vanags baltos putnus asiņos,
Laidīsies jaunos nemieros.

Mario
Var mīlot mirt. Nāvēt ar?

Tēlnieks
Nāvi, dzīvi: mīla vien visu var.
Kad Mario vēl šaubās

Mīla vien visu drīkst.
Līmeņa viendiena mūžības atvarā slīkst.

Mario nolēc no pakājes, izrauj galma šāvējam stopu, mērķē, bet paliek neizšķīries.

Tēlnieks

Loka vilcējs mans — velc loku,
Šauj! Svētu tavu jauno roku.

Mario

Nezinu vairs, kas tu, kas es,
Nāvi — dzīvi dvēselēm nes
No visu dvēseļu dzimtenes.

Mario izšauj un atkrit ģiboni, Anzio uztoverts. Tēlnieks sagriļojas un krit. No drupām paceļas Brīve, Daile, Ciņa un uztver kritošo tēlnieku.

Nākamais uzurpators

Kas tas? neparedzēts...

Diplomatico *nedroši*

efekts lēts...

Ļaudis

Svēts, svēts.

Diplomatico

Nav patikas, kur pūlis rēc.

Galms prom.

* * *

Mario, Anzio vests, noslīgst pie tēlnieka.

Tēlnieks, *drusku saslēdamies*

Mario, Mario

Nežēlo...

Ir mūsu liktens kopā siets

Kā saules lēkts un saules riets,

Kas viens, kaut divi liekas;

Kaut šķirti — mūžam tiekas.

Tā rīta zvaigzne vakarzvaigzni dzēš...

Strauj tālāk jaunais mans Siroko vējš...

Mario nokrit raudādams.

Mario, Mario

Nežēlo.

Kvēlā dvēs'le — pārkvēlo,

Tālāk par mani aizstaro.

Ļaudis tuvojas bijīgā aizgrābtībā, dzer no marmorakas ūdeni. Daži raud pie tēlnieka kājām.

Tēlnieks

Nežēlot manis, nevienam nežēlot.

Arī ne mani iemiesot:

Ne iemiesot!

Vienmēr jaunveidos jaunveidot;

Atjaunojoties atjaunot.

Tēlnieks atslīgst.

Mario iesmeļ abās rokās no akas ūdeni un sniedz tēlniekam,

Tēlnieks *dzer, tad — mirdams*

Acis aizdarot saldi,

Visumā sevi jāsastop...

Starojot valdi,

Mūžīgs: lai top!

Atkrit miris.

Mario

Maestro manis nonāvēts!

Anzio

Dvēs'lēs uz augšāmcelšanas sēts!

Ļaudis.

Svēts, svēts.

Brīve, Daile, Cīņa paceļ tēlnieku un lēni nes uz pilsētas pusi. Ļaudis seko, arī nesdami.

Ejam brīvi,

Ceļam nāvi — dzīvi.

Ļaudis

Iesim, kūtro dzīvi augstos viļņos sliesim,

Visas dvēs'les uz atbildību dzelt iesim.

Anzio *atgriežas pret Mario*

Mario, jaunā dvēs'le, viens as'rās vēl elsi,

Rāda uz aku.

Smel sev: visiem brīvi iz dvēs'ļu akām smelsi!

Akas balss

Dvēs'le, sava likteņa vārdā sauktā,

Baltā dūja, savu vanagu trauktā,

Jaunā dvēs'le, ko raudās elsā tā?!

Cel spārnus līksmajā ciešanā,

«Lai top» sāpju mūžīgā svētībā.